

SKELETNO GROBIŠČE V PREDLOKI IN ZAČETKI NOTRANJE
MIGRACIJE V SLOVENSKI ISTRI*Elica BOLTIN-TOME*
SI-6330 Piran, Oljčna pot 16*IZVLEČEK*

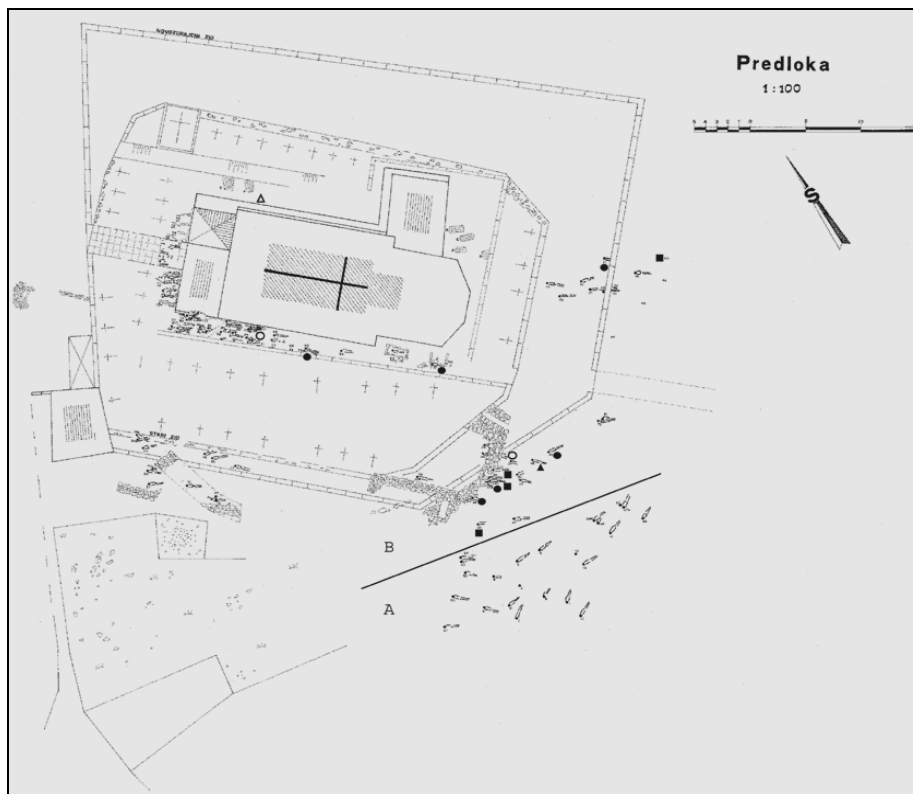
Na zgodnj srednjeveškem delu grobišča v Predloki so bili v letih 1974–1979 raziskani poznoantični grobovi iz 6.–8. stoletja in staroslovanski grobovi iz 9.–12. stoletja. Slednji so arheološki dokaz o načrtnem naseljevanju nove populacije Slovanov v severno Istro v času frankovske oblasti. Avtorica članka s pomočjo tipologije, kronologije in števila grobnega inventarja ter analognega gradiva nakazuje smeri naseljevanja Slovanov na območje Predloke in tudi v ostali del severne Istre v tem zgodnjem srednjeveškem obdobju.

Ključne besede: Predloka, antično naselje, poznoantično grobišče, zgodnj srednjeveško grobišče, slovanski grobovi, uhani, grobni inventar

FOSSA DI SCHELETRI A PREDLOKA E INIZIO DELLA MIGRAZIONE
INTERNA NELL'ISTRIA SLOVENA*SINTESI*

Negli anni 1974–1979, sul lato datato al primo Medioevo della fossa di Predloka, sono state studiate le tombe tardo antiche del VI–VIII secolo e le tombe degli antichi slavi del IX–XII secolo. Questi ultimi sono una prova archeologica del popolamento programmato degli Slavi nell'Istria settentrionale al tempo del dominio franco. L'autrice dell'articolo, grazie alla tipologia, alla cronologia e all'inventario delle tombe, assieme ad altro materiale analogo, ha potuto tracciare le direzioni delle migrazioni degli Slavi verso il territorio di Predloka e anche nelle altre aree dell'Istria Settentrionale in quest'era del primo Medioevo.

Parole chiave: Predloka, insediamento antico, necropoli tardoantica, necropoli tardomedioevale, tombe slave, orecchini, ritrovamenti sepolerali

- "Ketlaški grobovi"; ° Ketlaške slučajne najdbe; ■ Dalmatinski grobovi;
- ▲ Grob belobrdske kulturne skupine; △ Belobrdska slučajna najdba

Sl. 1: Poznoantično in zgodnesrednjeveško grobišče z župnijsko cerkvijo Sv. Janeza Krstnika in z današnjim pokopališčem. A: Poznoantično grobišče 6.–8. stoletje; B: Zgodnesrednjeveško grobišče 9.–12. stoletje z grobovi 13.–20. stoletje ob cerkvi.

Fig. 1: Late antiquity and early middle-ages grave with the parish church of Saint John the Baptist and with today's cemetery. A: Late antiquity grave 6th–8th century; B: Early middle ages grave 9th–12th century with tombs from the 13th–20th centuries next to the church.

Severovzhodno od Kopra in južno od Črnega Kala leži na Bregu, blizu reke Rižane, majhno naselje Predloka z antičnimi naselbinskimi ostanki in starim skeletnim grobiščem. Ostanki antične arhitekture, ki so bili odkriti neposredno ob severovzhodni strani današnjega pokopališča (naselbinski kompleks I) in na vzhodnje ležeči ravnici (naselbinski kompleks II), so le deloma raziskani, ker so bili s kasnejšimi gradbenimi

ali drugimi zemeljskimi posegi na ta prostor uničeni ali močno poškodovani. Tudi drobnega arheološkega gradiva ni bilo veliko, je pa dovolj dokumentarno, da je bilo z arhitekturnimi ostanki vred mogoče predvsem kronološko opredeliti oba naselbinska kompleksa. Iz naselbinskih kompleksov je bilo podrobneje strokovno obdelano in objavljeno le najbolj dokumentarno drobno arheološko gradivo (Boltin-Tome, 1977, 83–101; 1986, 189–207; 1989–90, 127–138; 1993, 73–84). Sistematično pa je bil v letih 1975–1979 raziskan ohranjeni del zgodnjeantičnega in zgodnesrednjeveškega skeletnega grobišča. Sodeč po odkritih grobovih se je grobišče prvotno razprostiralo od župnijske cerkve sv. Janeza Krstnika proti jugu, zahodu in severu. V krajših člankih so bili objavljeni grobi podatki o rezultatih raziskav na skeletnem grobišču (Boltin-Tome, 1977a, 131–141; 1981, 600–606; 1986, 189–207), medtem ko podrobnejše poročilo o raziskavah s predstavitev obeh naselbinskih kompleksov, skeletnega grobišča ter avtorjeve ugotovitve in domneve ob strokovni obdelavi vsega gradiva, ki je prišlo na dan med arheološkimi raziskavami v Predloki, še čaka na objavo.

Skeletno grobišče v Predloki je začelo nastajati v 6. stoletju, ko je bilo poznoantično naselje v neposredni bližini že opuščeno. Odkritih je bilo 117 skeletnih grobov. Čeprav je bila večina grobov brez grobnega inventarja, je bilo s pomočjo vodoravne plastovitosti in dokaj redkih grobnih najdb ugotovljeno 21 poznoantičnih – staroselskih grobov iz 6.–8. stoletja (sl. 1: A), 56 zgodnesrednjeveških, pretežno staroslovanskih grobov iz 9.–12. stoletja in 40 mlajših grobov iz 13.–20. stoletja (sl. 1: B). Staroselsko in zgodnesrednjeveško grobišče je bilo plano z grobovi v vrstah, z delno oblogo grobne jame ali brez grobne konstrukcije. Vsi grobovi so bili usmerjeni od zahoda proti vzhodu, večina z odklonom proti jugu ali severu. Razen v treh izmed 28 grobov s pridatki je bil ob okostju najden le nakit, kar kaže zelo verjetno na zametke krščanskega načina pokopavanja. Pomembne pa so tudi nekatere posebnosti pri pokopu, ki so bile zabeležene le pri nekaterih grobovih obeh starejših skupin. V šestih grobovih iz 6.–8. stoletja (grob št. 3, 4, 6, 10, 46, 110; T. I: 1) in v treh zgodnesrednjeveških grobovih iz 9.–12. stoletja (grob št. 37, 49, 61; T. I) so bili na zgornjem delu okostja najdeni ostanki oglja. Kupček oglja je ležal ob lobanji v zgodnesrednjeveškem grobu 16 (T. II). V dvojnem poznoantičnem grobu št. 44 je ležala manjša kamnita plošča na nogah spodnjega okostja (T. I.), večja kamnita plošča pa na prsnem košu ženskega okostja v zgodnesrednjeveškem grobu št. 67 (T. II). Na oglje v grobovih in kamenje na okostju je naletel B. Marušić na več istrskih grobiščih iz 7.–8. stoletja. M. Sagadin je kurjenje na grobu ugotovil na staroselskem delu grobišča Kranj-križišče Iskra (Sagadin, 1988, 41), le sledove kurjenja so odkrili tudi v nekaterih grobovih na grobišču Bled-Prstava (Kastelic, Škerlj, 1950, 25), kjer so bili v nekaterih grobovih z ostanki kurjenja ob glavi najdeni tudi polmesečni uhani in navadni odprti obsenčni obročki (Kastelic, Škerlj, 1950, 25). Oglje na okostju kot ritualni posip pepela po pokojniku, kurjenje v grobu in polaganje kamenja na posamezne dele telesa ima B. Marušić za ostanek poganskih obrednih običajev (Marušić, 1967, 335, 336). A.

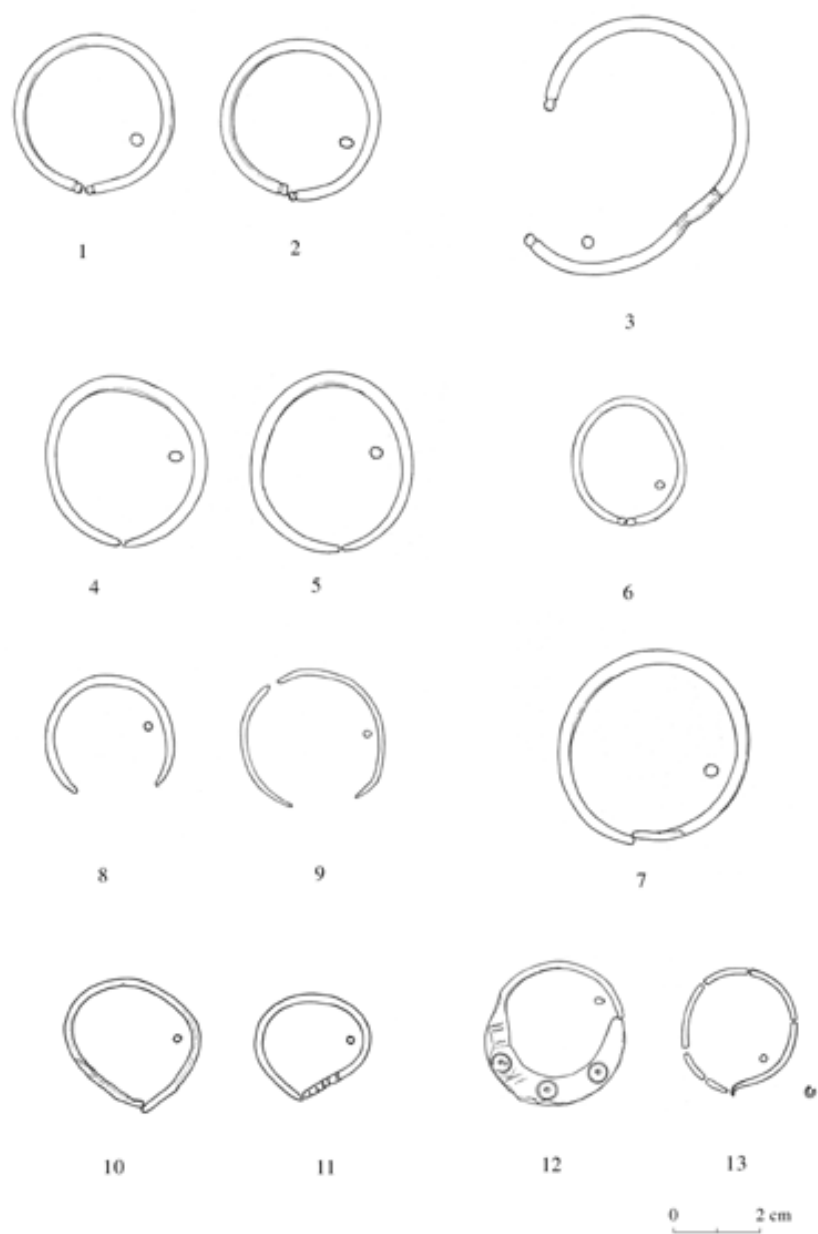
Pleterski pa meni, da je oglje na okostjih v Predloki morda ostanek desk položenih na pokojnika, ki bi po trohnenju lahko v zemlji zapustile oglju podobne sledove. Kupček oglja ob glavi okostja št. 16 pa bi po njegovem mnenju lahko pripadal starejšemu slovanskemu žganemu grobu. Odgovor na predstavljeno mnenje bi lahko dala le natančnejša analiza terenske dokumentacije in ogljenine.

Grobovi starejše skupine iz 6.–8. stoletja v Predloki so s pomočjo grobnega inventarja le kronološko opredeljeni in sodijo v skupino istrskih staroselskih grobišč iz 7.–8. stoletja z etnično mešanimi bizantinskimi mejači. Ti so bili v 6. stoletju vključeni v vrste bizantinskih mejačev. Bili so vojaki in hkrati poljedelci¹. V kolikšni meri gre tudi na grobišču v Predloki za bizantinske mejače, ostaja odprto vprašanje. B. Marušić s pomočjo grobnega inventarja domneva, da so na staroselskih grobiščih iz 7.–8. stoletja iz okolice Buzeta med grobovi mejačev tudi slovanski grobovi, katerim naj bi pripadali grobovi z ugotovljenimi ritualnimi posebnostmi pri pokopu (Marušić, 1967, 333–341). Po teh ugotovitvah naj bi tudi v Predloki grobovi z ostanki oglja in grob št. 44 s kamnito ploščo na nogah pripadali Slovanom, kar pa ni dokazano. Slovanski bi bil lahko tudi domnevni žgani grob, ki naj bi mu pripadal kupček oglja v grobu št. 16. Sicer pa na poznoantičnem delu grobišča v Predloki za etnično opredelitev grobov ni bilo materialnih dokazov.

V Predloki so v tem pogledu bolj dokumentarni zgodnesrednjeveški grobovi iz 9.–12. stoletja. Večina grobnih najdb je tipološko, kronološko in etnično opredeljiva. Najdbe pripadajo zgolj nakitu, uhanom in prstanom. Med najbolj pogost nakit iz zgodnesrednjeveških grobov v Predloki spadajo obročki, ki so uvrščeni med uhane, ker so bili kot drugi tipi uhanov najdeni le po en obroček ob straneh lobanje.

Prvi tip uhana predstavljajo obročki z odebelitvijo na konceh. Teh je bilo vključno z različicami glavne oblike največ. Najlepša in tudi dobro ohranjena srebrna obročka s pr. 3 cm sta ležala in situ ob straneh ženske lobanje v grobu št. 91 (sl. 2: 1, 2). Večji, bronast obroček s pr. 4,6 cm je ležal pri precej poškodovanem ženskem okostju v grobu št. 22 (sl. 2: 3), manjši, srebrn obroček z odebelitvijo na konceh s pr. 2 cm pa je bil najden v grušču in je gotovo iz uničenega groba (sl. 2: 4). Le varianto obročkov z odebelitvijo na konceh predstavljata bronasta obročka z zarežicami na konceh (sl. 2: 10, 11) in obročki s topo odrezanima in rahlo presegačočima ali ošiljenima in bolj ali manj razprtima koncema (sl. 2: 7). Med temi sta omembe vredna najlepše izdelana in najboljše ohranjena srebrna obročka iz groba št. 34 (sl. 2: 5, 6) in manjša bronasta obročka iz groba št. 38 (sl. 2: 8, 9). Ti obročki, zlasti uliti, ki najbrž predstavljajo le varianto obročkov z odebelitvijo na konceh, so po mnenju nekaterih avtorjev lahko le

1 Kot poročajo viri, je bila v bizantinski Istri, ki je bila izpostavljena barbarskim napadom, organizirana še posebna mejna služba. Načeloval ji je *magister militum*, ki je imel vrhovno vojaško in civilno oblast. Severna Istra je bila vključena v *tržaški numerus*, kjer je bilo v vojaško organizacijo vključeno vse civilno prebivalstvo, ki je poleg vojaške službe obdelovalo tudi zemljo (Marušić, 1960, 9; Grafenauer, 1978, 299–315).

*Sl. 2: Kettaški obročki – uhani 1–13.
 Fig. 2: Köttlach rings-ear rings 1–13.*

rezultat površne izdelave ali pa kažejo na zaton tega tipa obročkov (Korošec, 1947, 64; Korošec, 1979, 189). Še posebej sta omembe vredna obročka – uhana iz groba 33a z zarezicami na konceh, ki naj bi odebelitve le nakazovale (sl. 2: 10, 11). Tema obročkoma sta povsem podobna obročka z grobišča na blejskem Gradu (Valič, 1964, grob št. 15, T. IV: 6, 7) in s Hajdine pri Ptuju (Korošec, 1947, 64, grob št. 20, sl. 33). Verjetno predstavljajo ti obročki starejšo varianto ketlaških obročkov z odebelitvami na konceh, kajti otroško okostje št. 33a je ležalo deloma pod ženskim okostjem z inventarjem iz 9.–10. stoletja. Obročki z eno ali več odebelitvami na konceh so predstavniki ketlaških obročkov. Med znanimi najdišči v Sloveniji naj omenim le Bled-Grad, Bled-Pristavo, Kranj-farno cerkev in Kranj-križišče Iskra (Kastelic, Škerlj, 1950, 30; Valič, 1964, T. VI, T. VII: 2; Sagadin, 1988, 44; Korošec, 1979 II/1, 189), našli pa so jih tudi v grobovih drugje v Sloveniji in izven njenih meja. Na bližnji nekropoli Sv. Jurij v Batujah v Vipavski dolini jih je bilo največ, tudi po več v enem grobu. Med seboj se razlikujejo po velikosti in različno zaključenih koncih. Po mnenju avtorjev so bili najverjetneje uporabljeni kot obsenčni obročki (Svoljšak, Knific, 1976, 64, T. 15–25). V Istri so bili najdeni na zgodnj srednjeveškem delu nekropole Dvograd (Marušić, 1970, 15) in na zgodnj srednjeveškem grobišču v Žminju. Tu so prišli na dan kar v 11 grobovih (Marušić, 1987, 75). Ne gre pa zanemariti lepih in predloškimi obročkoma zelo analognih primerov iz zgodnj srednjeveških grobov grobišča v Palazzo Ricchieri v Pordenonu (Mader, 1993, 256, grob: 17, 24).

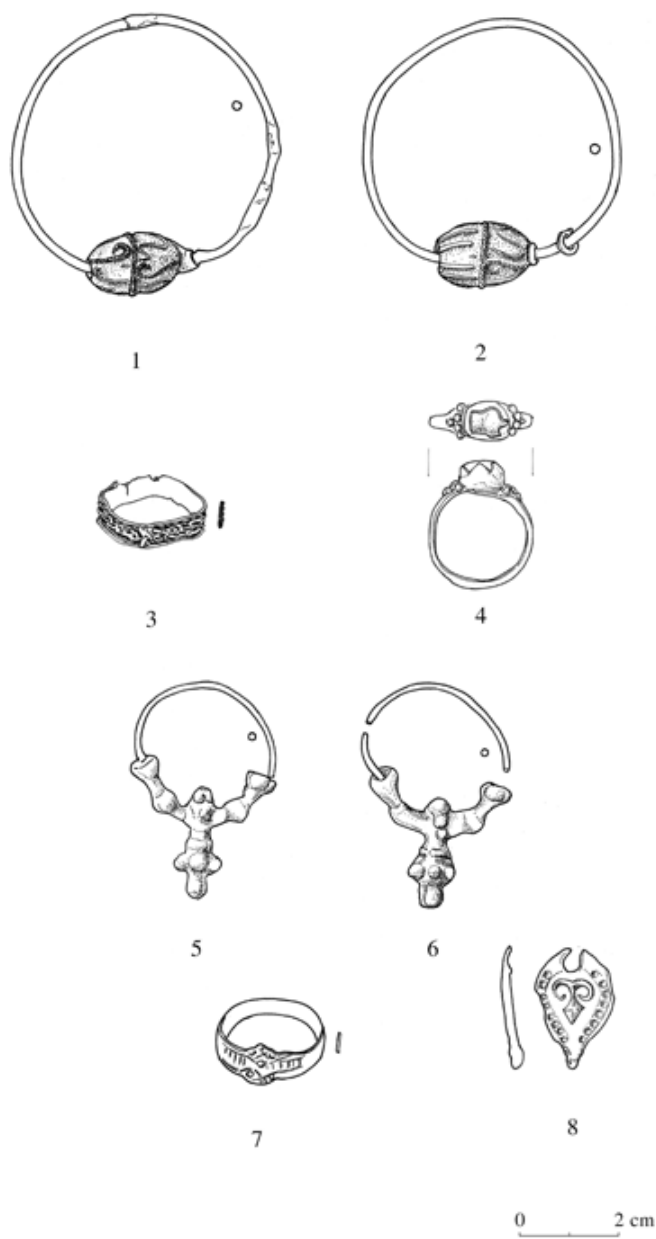
Med ketlaške uhane je uvrščen srebrn kovan polmesečast uhan iz groba št. 65 (sl. 2: 12). Lok uhana na eni strani prehaja v kovani del uhana, na drugi strani pa je topo odrezan. Razširjeni, kovani del je okrašen le na eni strani, kjer so vtisnjeni trije krogci s piko v sredini, med seboj ločeni s črticami tresočega vreza. Po načinu izdelave, obliki in okrasu je temu uhanu najbolj podoben uhan iz grobišča v Žminju v Istri (Marušić, 1987, 84, 85, T. XVII: 5), le da je slednji bronast in ima okras nekoliko bogatejši. Zelo podoben polmesečni uhan je znan iz Muša (Mussa) pri Gorici (Brozzi, 1963, 10, T. III: 27) in iz Buia v Furlaniji (Šribar, 1994, 106, 107). Po tehniki izdelave je tem uhanom zelo blizu uhan iz Batuj v Vipavski dolini (Svoljšak, Knific, 1976, 65, T. 29: 1). P. Korošec pa navaja tudi primere iz Avstrije in Bavarske in meni, da bi kovani polmesečni uhani lahko predstavljali najstarejšo, morda tudi izvorno različico ketlaškega polmesečnega uhana (Korošec, 1979, 202). Pri datiranju uhana iz Predloke je vsekakor v pomoč uhan iz Žminja v Istri, ki je s pomočjo bližnjih grobnih celot grobov št. 106 in 193 kronološko uvrščen v mlajši horizont karantansko-ketlaškega kulturnega kroga, ki po P. Korošec in T. Knificu sodi v drugo polovico 9. in v 10. stoletje.

Drugo staroslovansko kulturno skupino predstavlja v Predloki grob št. 33 s sodčasto in filigransko okrašeno jagodo na loku in s ploščatim, s pletenastim vzorcem okrašenim srebrnim prstanom (sl. 3: 1, 2, 3) in grob št. 42 z bronastim prstanom (sl. 3: 4). Bronasta uhana, ki sta dokaj bogato okrašena, sodita med najbolj priljubljen nakit v Dalmaciji, ki je bil v uporabi v 9., predvsem pa v 10. stoletju in morda tudi v

11. stoletju (Jelovina, 1976, 98; Jurić, 1987, 267, T. VIII: 1–5). Uhani z votlo, sodčasto, a skromnejše okrašeno jagodo na loku so znani iz soseščine, razen iz zgodnj srednjeveških grobišč v Dalmaciji tudi iz Istri najbližjega grobišča v Velem Dolu pri Vinodolu v Hrvaškem primorju (Matejčić, 1974, 13, 15), v Istri pa iz grobišča v Žminju (Marušić, 1987, 88, T. I: 1, 2, 5, 6). Dalmatinskemu podoben nakit je bil v Predloki najden le v dveh grobovih. Ohranili pa so se tudi sledovi porušene kamnite grobne konstrukcije. V precej uničenem grobu št. 35 je ležala kamnita plošča ob strani grobne jame (T. II), v povsem uničenem grobu št. 50 pa je ležala kamnita plošča na mestu uničene glave. Ostanke kamnitih plošč kažejo na grobove, obložene s kamnitimi ploščami, kakršni so znani iz grobišč bližnje Dalmacije, v Istri pa iz Dvograda (Marušić, 1970, 10, 11) in Žminja (Marušić, 1987, 63–65) in tudi iz drugih krajev v Sloveniji z močnim antičnim izročilom.

Srebrna uhana z grozdastim priveskom iz groba št. 36 predstavljata v Predloki mlajšo belobrdsko kulturno skupino. Grozdasta priveska sta ulita skupaj z lokom na njegovem spodnjem delu. Jagode so na obeh uhanih označene tudi na ulitem delu loka in na spodnjem delu grozda. Tudi ulivni šivi so še ohranjeni (sl. 3: 5, 6). Grozdasta uhana sta predstavnika belobrdske kulturne skupine iz 10.–12. stoletja z območja Panonije. Znotraj te kulturne skupine na grobišču Baltine Bare blizu Prijedora je bilo najdenih po več grozdastih uhanov v enem grobu (Miletić, 1966–1967, 81. 129. T. VIII, grob 13, T. 12, grob 125; Vinski, 1970 in drugi). V Sloveniji je bilo najdenih največ v enem grobu le na grobišču na Ptujskem gradu (Korošec, 1999, T. 3: grob 42, T. 5: grob 48, T 6: grob 60, 64). Manj v enem grobu je znanih iz Hajdine in Središča pri Ptujju (Korošec, 1950, 65; 1947, 23) in tudi iz več drugih grobišč v Sloveniji. Omenim naj le Bled-Pristavo, Sv. Gore na Bizeljskem, Trebnje na Dolenjskem, Kranj-križišče Iskra in Šmartno pri Cerknem (Kastelic, Škerlj, 1050, 34; Korošec, 1976, 508, T. VI: 3; Knez, 1966, 507; Sagadin, 1988, grob 62, T. 12: 1, 2; Valič, 1970–1971, 281, T. II: 7, 8). Podobna uhana sta znana tudi iz grobišča Male njive pri Buzetu v Istri (Marušić, 1955, T. I: 3, 4). Belobrdski kulturni skupini pripada tudi na grobišču v Predloki najdeni del dvodelnega belobrdskega obeska iz nasutja ob severovzhodni fasadi cerkve Sv. Janeza Krstnika, ki je domnevno iz uničenega groba (sl. 3: 8).

Zgodnj srednjeveški grobovi z grobnim inventarjem so v Predloki razmeroma redki, kar je v tem času povsem običajno, so pa tem bolj zgovorni. Tipologija in kronologija grobnih najdb, predvsem iz 9.–10. stoletja in razprostranjenost grobov s pridatki kaže, da so na grobišču v Predloki prevladovali grobovi s ketlaškim grobnim inventarjem. Ti grobovi kot tudi posamezne najdbe iz uničenih grobov so ležali ob današnji cerkvi Sv. Janeza Krstnika, ob severnem robu staroselskega grobišča in hkrati ob jugozahodnem in južnem robu današnjega pokopališča (sl. 1). Neposredno ob cerkvi so bili odkriti najboljše ohranjeni "ketlaški" grobovi št. 65, 91 in 22 z najbolj zgovornim grobnim inventarjem, medtem ko so domnevno najstarejši "ketlaški" grob 33a ter prav tako "ketlaška" grobova 34 in 38 ležali ob severnem robu sta-

Sl. 3: Dalmatinski nakit: 1–4; belobrdski nakit: 5–8.
 Fig. 3: Dalmatian jewels: 1–4; jewels from Belo brdo: 5–8.

roselskih grobov, hkrati pa tudi ob jugozahodnem robu zgodnjerednjeveškega dela grobišča. Čeprav je vmesni prostor, ki ga prekrivajo današnji grobovi, ostal neraziskan, že raztresenost raziskanih "ketlaških" grobov in najdb iz nasutja kaže na obsežnost prostora, ki so ga uporabljali v tistem času za pokop svojih pokojnih. Vse v kratkem predstavljene ugotovitve pa navajajo na misel, da so bili v Predloki pokopani predvsem Slovani s področja karantanskega kulturnega kroga.

Vzporedno z zgodnjerednjeveškim grobiščem v Predloki, ki leži v severnem slovenskem delu Istre, je prav tako skladno s takratno gospodarsko politiko frankovske države nastajalo dokaj podobno zgodnjerednjeveško grobišče v Batujah v Vipavski dolini, ki je dokaj očitna vez med severno Istro in alpskim svetom. Alpski Slovani so od začetka 9. stoletja dalje naseljevali tudi Vipavsko dolino.

Povsem upravičeno je vprašanje, ki se poraja ob odkritem ženskem grobu št. 36 s tipičnima belobrdskima grozdastima uhanoma in povsem na nasprotni – severni strani, v nasutju najdenem delu belobrdskega dvodelnega bronastega obeska (sl. 3: 8). Grob 36 je ležal neposredno ob grobu št. 38 in tudi blizu grobov št. 33 in 42. Čeprav je bila stratigrafija grobov uničena, saj so vsi grobovi ležali tik pod današnjim površjem na sterilni plasti fliša, je očitno, da sodijo vsi trije grobovi kronološko v okvir 9.–10. stoletja. Zaradi pomanjkanja podatkov pa se poraja tudi vprašanje, ali je grob št. 36 iz Predloke grob priseljenke ali gre le za prevzem elementov belobrdskega nakita, ki so prišli po trgovskih poteh tudi v Istro. V tem kontekstu je nezamenljivi podatek, da so belobrdski grozdasti uhani znani tudi izven Panonije, kjer smatrajo zlasti izdelke iz srebra za trgovsko blago (Kastelic, Škerlj, 1950, 24).

V Predloki pa ne gre zanemariti grobov št. 33 in 42 z nakitom, ki je bil v 9.–10. stoletju zelo priljubljen v Dalmaciji, in na grobova št. 35 in 50 s kamnitimi ploščami. Vsi štirje omenjeni grobovi so ležali ob jugozahodnem robu zgodnjerednjeveškega dela grobišča in hkrati tudi ob robu današnjega pokopališča, zato je možno, da je bil kateri od grobov uničen pred raziskavami. Že ti ohranjeni grobovi pa kažejo na kulturne vplive vzhodnih sosedov Slovanov ali celo na grobove priseljencev z vzhoda.

Po nastopu frankovske oblasti v Istri leta 787 je bila ta pokrajina kaj kmalu vključena v nov fevdalni družbeni red, ki ga je v Istri že okrog leta 800 začel uvajati frankovski vojvoda Johanes (Janez). Skladno s takratno frankovsko državno politiko je na pusto in neobdelano zemljo začel naseljevati koloniste, v prvi vrsti Slované, ki naj bi jo obdelovali in plačevali državi davek. Med drugim so se proti na novo naseljenim Slovanom, "ki orjejo njihove njive, njihove ledine, kosijo njihove travnike, pasejo njihove pašnike in od teh zemljišč plačujejo Johanesu davek", pritožili tudi Istrani na rižanskem zboru okrog leta 804 pred odposlanci Karla Velikega in v prisotnosti gradeškega patriarha in istrskih škofov. Na tem sodnem zboru so zastopniki romanskih istrskih mest sicer dosegli, da jim je bilo zemljišče, ki so ga lahko sami obdelovali, vrnjeno, na pustem in neobdelanem zemljišču pa naj bi kolonisti – Slovani ostali (Kos, 1950, 60–63).

Rižanska listina – zapis sklepov rižanskega zbora iz leta 804 je zgodovinski dokaz, da so bili Slovani na začetku 9. stoletja že stalno naseljeni v Istri. Z grobišči pa so Slovani v Istri tudi arheološko izpričani. Na zgodnj srednjeveškem grobišču v Predloki je bila nova populacija prvič ugotovljena tudi v severnem, slovenskem delu Istre. Kot kažejo rezultati raziskav, je najverjetneje, da so se morali novi priseljenci na osnovi sklepov sodnega zbora iz leta 804 umakniti s plodne istrske zemlje na neobdelana zemljišča v notranjost Istre. Najverjetneje pa se je naseljevanje Slovanov po vsej Istri kaj kmalu nadaljevalo. V tem pogledu je zelo zanimiv podatek, ki se ga je dalo izluščiti na grobišču v Predloki s pomočjo stratigrafije grobov št. 33, 33a in 46 (T. II) ter tipologije in kronologije inventarja iz navedenih grobov. Otroški grob št. 33a s preprostima obročkoma iz bronaste žice z zarezcami na konceh (sl. 1: 10, 11) je ležal na sterilni plasti fliša, ne daleč od staroselskega groba št. 46. Zaradi kasnejšega izkopa grobne jame za grob št. 33 iz 9.–10. stoletja sta bila deloma poškodovana in z ženskim okostjem št. 33 tudi deloma prekrita, v tej skupini grobov najstarejši staroselski grob 46 (T. II) in mlajši otroški grob št. 33a. Ta skupina grobov je ležala ob severnem robu staroselskega dela grobišča in hkrati ob jugozahodnem robu zgodnj srednjeveškega grobišča. Grob št. 46 je po koščnem glavniku s pomočjo podobnih najdb kronološko uvrščen v 7.–8. stoletje (Boltin-Tome, 1986, 195, T. I: 5; Marušić, 1967, 337; Svoltjak, 1985–1987, 106–111, grob 1, 3, 4). Otroški grob št. 33a s preprostima ketlaškima uhanoma – obročkoma z zarezcami na konceh (sl. 1: 10, 11) pa je nedvomno starejši od groba št. 33 z dalmatinskim inventarjem (sl. 3: 1–3). Po stratigrafiji in tipologiji grobnega inventarja teh treh grobov je možno, da je otroški ketlaški grob št. 33a pripadal prvim, takoj po letu 800 naseljenim Slovanom, o katerih so govorili na rižanskem zboru. Zaradi današnjih grobov velik del starega grobišča, ki leži severno od teh grobov, ni bilo mogoče raziskati, zato lahko le domnevamo, da so se morali Slovani po sklepih sodnega zbora iz leta 804 preseliti v notranjost Istre. Sklepov rižanskega zbora pa verjetno niso dolgo dosledno izvajali. Z naseljevanjem nove populacije na nekdanje že obdelane plodne istrske zemlje so gotovo prav kmalu nadaljevali, kajti zemljo je dobil tisti, ki jo je obdeloval in od nje plačeval državi davek. Naseljevanje Slovanov na istrsko tla je bilo zato načrtno in agrarnega značaja, povsem drugačno kot naseljevanje, ki je sledilo slovanskim vpadom v Istro 200 let pred tem, ko naj bi bili prvi slovanski priseljenci vključeni v vrste bizantinskih mejačev.

Poganski Slovani, ki so prišli v času frankovske oblasti na istrsko tla, so morali skladno s takratno državno in cerkveno politiko sprejeti novo vero. Priseljenci so, kot kaže grobišče v Predloki, tudi v zgodnjem srednjem veku svoje pokojne pokopavali na pokopališču staroselcev po starem pokopališkem redu. Na pripadnost novi religiji kažejo tudi pridatki v zgodnj srednjeveških grobovih, kjer je bil ob okostju najden le nakit. Kaže pa, da je bila med prebivalci Istre še dolgo prisotna poganska miselnost, saj na to misel navajajo tudi na zgodnj srednjeveškem delu grobišča ugotovljene poganske ritualne posebnosti, kot pepel na okostju pokojnika v grobovih št. 37 in 49,

kamnita plošča na prsih pokojnice v grobu št. 67 in domnevno oglje ob glavi pokojnika v grobu št. 16. Ta pojav avtorji razlagajo kot posledico popustljivosti oglejske cerkve, ki je skrbela za uvajanje krščanstva na tem ozemlju. Po prihodu v Istro so Slovani verjetno živeli s staroselci dokaj složno, dokler se niso med seboj spojili. Kronološko najmlajši grobovi iz 13.–20. stoletja, ki so bili odkriti neposredno ob cerkvi Sv. Janeza Krstnika, pa so dokaz, da je življenje v Predloki in bližnji okolici teklo skoraj neprekinjeno prav do danes.

Migracijske tokove na območje severne Istre v času frankovske oblasti doslej nakazujejo le staroslovanski grobovi na zgodnesrednjeveškem delu grobišča v Predloki. Vsekakor pa so nezanemarljiv arheološki dokaz, ki tudi na tem delu Istre gotovo ne bo ostal osamljen.

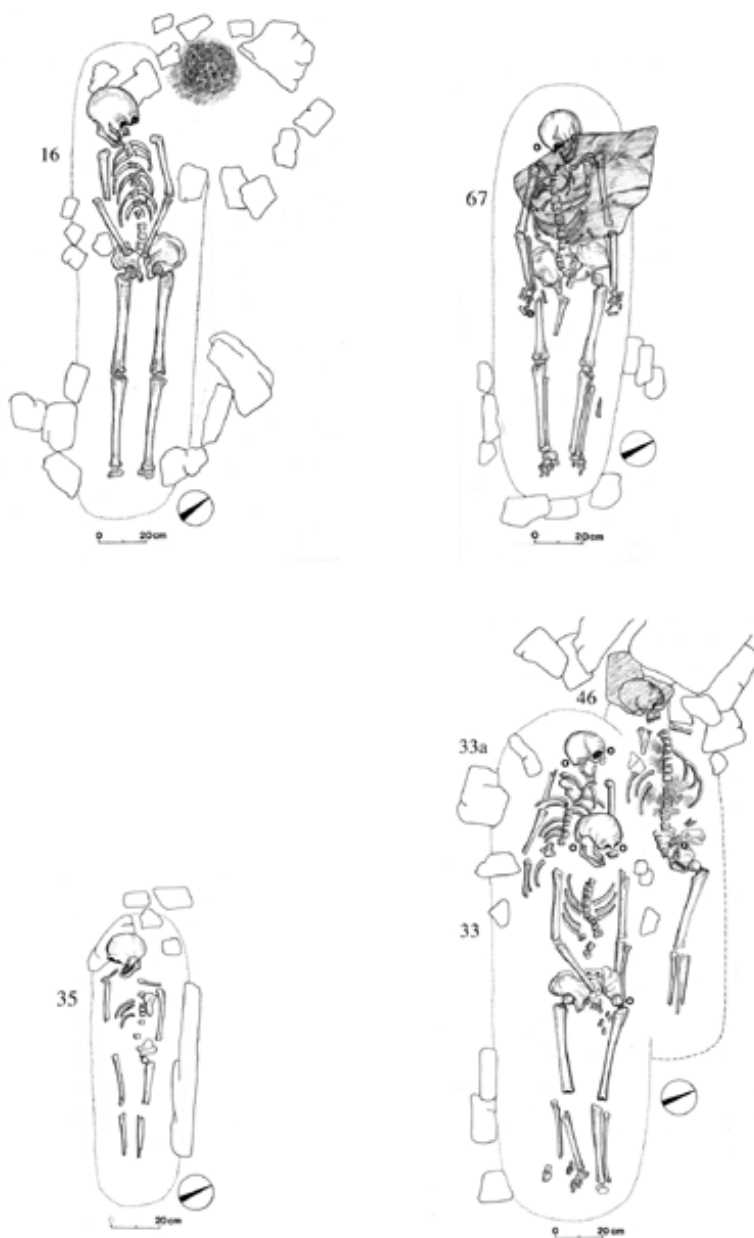
Zahvala

Iskrena hvala Flaviju Boninu, ravnatelju Pomorskega muzeja "Sergej Mašera" Piran in kustosinji muzeja Snježani Karinja za razumevanje in slikovni material, ki sta ga izrisali Marija Lubišna-Tušek in Ilonka Hajnal, računalniško pa ga je obdelal Goran Breclj. Za oblikovanje slikovnega materiala in pripravo za tisk pa se zahvaljujem Maši Sakara-Sučević in Boštjanu Bugariču. Zahvala gre tudi dr. Andreju Pleterskemu za dragocene pripombe in nasvete, ki sem jih pri tem delu s pridom uporabila.

T. I: Poznoantični grobovi; zgodnj srednjeveški grob.

T. I: Late antiquity tombs; Early middle-ages tomb.

*T. II: Zgodnj srednjeveški grobovi; grobovi 46, 33a in 33: 4.
T. II: Early middle-ages tombs; Tombs 46, 33a in 33: 4.*

ANCIENT SLAVIC BURIAL GROUND IN PREDLOKA AND INTERNAL
MIGRATIONS IN SLOVENE ISTRIA*Elica BOLTIN-TOME*

SI-6330 Piran, Oljčna pot 16

SUMMARY

The small village of Predloka, situated in Breg, south of Črni Kal, is well-known among archaeologists for its Roman settlement remains as well as late Roman and early Mediaeval burial site containing human skeletal remains. The settlement remains have only been researched in part, whereas the preserved burial ground with its 117 graves has been fully studied.

Horizontal layering and rather rare, though well-documented, grave relics made it possible to distinguish in this burial ground, characterised by a unified method of interring, several distinct groups of graves: 21 graves of original settlers, dating from the period between the 6th and the 8th centuries, with graves of ethnically mixed Byzantine border guards; 56 early Mediaeval, mostly Ancient Slavic graves from the period between the 9th and the 12th centuries; and 40 graves from the period extending from the 13th to the 20th century. In most of the late Roman and early Mediaeval graves, jewellery (part of the deceased's clothes) was found next to the skeletons, which indicates Christian burial tradition. In other graves of the Roman and early Mediaeval periods it was also possible to recognize remains indicative of pagan tradition.

The group of graves of original settlers has only been defined chronologically, while some of the early Mediaeval graves have also been defined in ethnic terms through the goods they contained, which consequently determined the ethnic origin of the greater part of the burial ground dating from the period between the 9th and the 12th centuries. Among the best documented and fairly well preserved graves, four are of particular importance: grave no. 65 contained a silver moon-shaped earring, while in grave no. 91 two small silver circular earrings, thicker at the ends, were found. All three earrings belong to the Köttlach group, the bearers of which were the Alpine Slavs. This is the cultural group associated with the majority of the jewellery found in Predloka and also the group to which the majority of the Ancient Slavic graves most probably belong. Grave no. 36, containing a bronze ring decorated with small incisions and two cast silver earrings with grape-like appendices, is representative of the Bjelo Brdo cultural group of the Pannonian Slavs. In grave no. 33, jewellery belonging to the Dalmatian-Croatian cultural group was found, dating from the period between the 9th and the 11th centuries and represented by two hollow bronze earrings with a keg-shaped berry on the arc, and an ornate silver ring.

The Slavs in Istria were mentioned for the second time in the year 804, in the Placitum of Rižana, as a permanently settled agricultural people. The Frankish Duke

John had begun settling the Slavs on barren and uncultivated land according to the social order of the time. The Slavs were expected to work the land and pay taxes for it to the state. Although the representatives of the Roman Istrian towns protested against this at the Rižan assembly, the Slav immigrants remained in Istria and – judging by the Istrian burial ground with graves dating from the 9th, 10th, 11th and 12th centuries – continued to colonize this territory.

The typologically and chronologically defined graves – and the fact that these relics extend over a large area – demonstrate that in the period of Frankish rule the northern part of Istria was populated by Slavs from the adjacent north and east. Judging by grave 33a, the first immigrants are thought to have moved to the Predloka area soon after the year 800, when Duke Ioannes began implementing the Frankish feudal system in Istria. Following the resolutions of the Riziano assembly of 804 the Slavs were probably forced to move to Istria's hinterland. The findings at the Predloka burial grounds show that the Slavs began returning to the fertile and once populated areas of Istria after only a brief cessation, as the grave material testifies to their return and continued presence.

Key words: Predloka, Antiquity settlement, late Antiquity burial ground, early Medieval burial ground, Slavic graves, earrings, grave relics

LITERATURA

- Boltin-Tome, E. (1977):** Trije staroslovanski grobovi v Predloki. *Balcanoslavica* 6. Prilep, 131–140.
- Boltin-Tome, E. (1977a):** Staroslovanski grobovi v Predloki in vprašanje kontinuitete naselja. *Slovensko morje in zaledje*. Koper, Lipa, 83–99.
- Boltin-Tome, E. (1981):** Elementi ketlaške kulturne skupine na grobišču v Predloki. *Arheološki vestnik*, 32. Ljubljana, 581–608.
- Boltin-Tome, E. (1987):** Predloka – antična in zgodnj srednjeveška lokaliteta, *Arheološka istraživanja u Istri i Hrvatskom primorju*. HAD II/2. Pula, 189–207.
- Boltin-Tome, E. (1989-1990):** Valovnica na keramiki iz Predloke. *Histria Archeologica* 20-21. Pula, 127–139.
- Boltin-Tome, E. (1993):** Poskus kronološke opredelitve antičnega naselja v Predloki. *Annales – anali koprškega primorja in bližnjih pokrajin* 3/93. Koper, 73–84.
- Brozzi, M. (1963):** Staziamenti paleoslavi del IX–X secolo in Friuli. "Ce fastu" 39. Udine, 63–71.
- Grafenauer, B. (1978):** Zgodovina slovenskega naroda I. Ljubljana, Državna založba Slovenije.
- Jelovina, D. (1976):** Starohrvatske nekropole. Split, Čakavski sabor.

- Kastelic, J., Škerlj, B. (1950):** Slovanska nekropola na Bledu. SAZU, Razred za zgodovino in družbene vede 8. Ljubljana.
- Kastelic, J. (1960):** Slovanska nekropola na Bledu. SAZU, Razred za zgodovino in družbene vede 13, Ljubljana.
- Knez, T. (1966):** Staroslovanski grobovi v Trebnjem. Arheološki vestnik 17. Ljubljana, 507–513.
- Korošec, J. (1947):** Staroslovanska grobišča v severni Sloveniji. Celje, Mohorjeva družba.
- Korošec, P. (1976):** Arheološke raziskave na Svetih gorah nad Sotlo. Arheološki vestnik 25. Ljubljana, 483–517.
- Korošec, P. (1953):** Staroslovanski grobovi pri cerkvi sv. Petra v Ljubljani. Arheološki vestnik IV/2. Ljubljana, 324–327.
- Korošec, P. (1979):** Zgodnjesrednjeveška arheološka slika karantanskih Slovanov. SAZU, Razred za zgodovino in družbene vede 21. Ljubljana.
- Korošec, P. (1999):** Nekropola na Ptujskem gradu. Ptuj, Pokrajinski muzej.
- Kos, F. (1911):** Gradivo za zgodovino Slovencev III.
- Mader, B. (1993):** Das slawische Gräberfeld von Pordenone-Palazzo Ricchieri. Aquileia Nostra LXIV, 242–300.
- Marušić, B. (1960):** Istra u ranom srednjem vijeku. Pula, AMI.
- Marušić, B. (1967):** Nekropole VII. i VIII. stoljeća u Istri. Arheološki vestnik 18. Ljubljana, 333–347.
- Marušić, B. (1970):** Kasnoantičko i ranosrednjevjekovno groblje kaštela Dvograd. Histria archeologica, I/1. Pula, AMI.
- Marušić, B. (1987):** Starohrvatska nekropola u Žminju. Pula, AMI.
- Matejčić, R. (1974):** Istraživanje dijela starohrvatske nekropole u Velom Dolu kod Križišća u Vinodolu. Histria Archeologica, II/1. Pula, AMI.
- Sagadin, M. (1988):** Kranj, križišče Iskra. Katalogi in monografije 21. Ljubljana, Narodni muzej.
- Svoljšak, D., Knific, T. (1976):** Vipavska dolina: zgodnjesrednjeveška najdišča. Situla 17. Ljubljana – Gorica, Narodni muzej – Goriški muzej.
- Šribar, V. (1994):** Prispevek arheologije k interpretaciji listine o rižanskem placitu. Acta Histriae II. Koper, 103–114.
- Valič, A. (1964):** Staroslovansko grobišče na Blejskem gradu. Situla 17. Ljubljana, Narodni muzej.
- Valič, A. (1970-1971):** Šmartno pri Cerkljah na Gorenjskem, Poznoantične in zgodnjesrednjeveške najdbe. Arheološki vestnik, 21–22. Ljubljana, 275–287.
- Vinski, Z. (1970):** O postojanju radionica nakita starohrvatskog doba. Vjestnik arheološkog muzeja Zagreb. Zagreb, 45–92.